

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2005-08-30

Närvarande: f.d. justitierådet Staffan Magnusson, justitierådet Leif Thorsson och regeringsrådet Bengt-Åke Nilsson.

Sprutbytesverksamhet för narkotikamissbrukare

Enligt en lagrådsremiss den 22 juni 2005 (Socialdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag (2005:000) om utbyte av sprutor och kanyler.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kammarrättsassessorn Magnus Mathiasson.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

I lagrådsremissen föreslås en lag som reglerar sprutbytesverksamhet för intravenösa narkotikamissbrukare. Syftet med lagen är att förebygga spridning av hivinfektion och andra blodburna infektioner. Verksamheten skall bedrivas på ett sådant sätt att missbrukarna kan motiveras till vård och behandling.

Det remitterade förslaget bygger på departementspromemorian Sprutbytesverksamhet för injektionsmissbrukare (Ds 2004:6). Vid remissbehandlingen fick promemorian ett blandat mottagande. De flesta remissinstanserna, däribland Rikspolisstyrelsen, Kriminalvården, Brottsförebyggande rådet, Socialstyrelsen, Smittskyddsinstitu-

tet, Stockholms, Huddinge, Jönköpings, Lunds och Malmö kommuner, landstingen i Stockholms, Skåne, Västra Götalands och Västerbottens län, Kommunförbundet, Landstingsförbundet samt Riksförbundet för hjälp åt narkotika- och läkemedelsberoende (RFHL), välkomnade att sprutbytesverksamheten lagreglerades och blev tillgänglig i hela landet. Åtskilliga remissinstanser, bl.a. Statens folkhälsoinstitut samt vissa kommuner och landsting, var emellertid negativa.

Av betydelse för regeringens bedömning är, enligt vad som framgår av lagrådsremissen, inte bara utfallet av remissbehandlingen. Det hänvisas också bl.a. till att sprutbytesprogram förekommer i många länder i världen och att utvärderingar har visat att tillgången till programmen har minskat överföringen av hivsmitta utan att allvarliga oönskade sidoeffekter har uppstått.

Lagrådet har för sin del inte anledning att ifrågasätta att en sprutbytesverksamhet kan ha sådana gynnsamma verkningar som nyss har angetts. Det får sålunda antas att syftet med det framlagda lagförslaget kan bli tillgodosett. Även i övrigt finner Lagrådet att lagförslaget, utifrån de synpunkter som Lagrådet har att beakta, är i princip godtagbart. Som framgår av det följande har emellertid Lagrådet vissa detaljanmärkningar.

1 och 2 §§

I 1 § har tagits in en inledande bestämmelse som bl.a. anger lagens innehåll, medan lagens syfte anges i 2 §.

Enligt Lagrådets mening bör bestämmelserna om vad lagen handlar om och vad den har för syfte tas in i en och samma paragraf. För att man i fortsättningen skall slippa använda det längre uttrycket "verk-

samhet med utbyte av sprutor och kanyler” bör i 1 § också lanseras uttrycket ”sprutbytesverksamhet”.

Lagrådet föreslår att 1 § ges följande lydelse:

I denna lag finns bestämmelser om verksamhet med utbyte av sprutor och kanyler (sprutbytesverksamhet) i syfte att förebygga spridning av hivinfektion och andra blodburna infektioner bland personer som missbrukar narkotika.

Sprutbytesverksamhet skall bedrivas på ett sådant sätt att den enskilde kan motiveras för vård och behandling.

Vad som i lagen sägs om landsting gäller också kommuner som inte ingår i ett landsting.

3 – 5 §§

3 § första stycket innehåller den grundläggande regeln att sprutbytesverksamhet inte får bedrivas utan Socialstyrelsens tillstånd. Att det bara är landsting som får bedriva sådan verksamhet framgår av andra stycket, medan bestämmelser om ansökan om tillstånd har tagits in i tredje stycket. Fjärde stycket slutligen innehåller en bestämmelse om återkallelse av tillstånd.

I 4 § har tagits in föreskrifter om för vilken tid tillstånd kan meddelas, medan 5 § innehåller bestämmelser om dels samråd mellan landsting och kommuner, dels skyldighet att i samband med ansökningar om tillstånd redovisa hur behovet av avgiftning och vård av missbrukare kommer att tillgodoses.

Enligt Lagrådets mening bör bestämmelserna i 3–5 §§ göras tydligare och enklare. Bl.a. bör det uttryckligen anges att sprutbytesverksamhet bara får bedrivas av landsting.

När det gäller ansökningsförfarandet innebär remissförslaget att ansökan skall göras gemensamt av landstinget och en eller flera kommuner. Den eller de kommuner där verksamheten skall bedrivas skall delta i ansökningen, men även andra kommuner inom landstinget skall kunna stå som sökande vid sidan om landstinget.

Det föreslagna ansökningsförfarandet framstår enligt Lagrådets mening som onödigt tillkrånglat. Eftersom det bara är landsting som kan få tillstånd att bedriva sprutbytesverksamhet, förefaller det naturligt att ansökan om tillstånd görs av landstinget ensamt. Däremot bör en eller flera kommuner inom landstinget kunna biträda en tillståndsansökan. Att den eller de kommuner där verksamheten avses bli bedriven skall biträda ansökningen får anses befogat, och detta bör också anges i lagtexten. Däremot får det anses onödigt att uttryckligen föreskriva att också andra kommuner kan biträda ansökningen. Detta kan rimligtvis ske utan något lagstöd.

Om tillståndsansökningar skall göras av landstingen ensamma, får vissa följdändringar göras i bestämmelserna i 5 §.

När det gäller den bestämmelse om återkallelse av tillstånd som har tagits in i 3 § fjärde stycket anser Lagrådet att den bör brytas ut till en särskild paragraf. Bestämmelsen bör lämpligen sättas sist, efter de övriga föreskrifter som handlar om tillstånd.

Lagrådet föreslår att bestämmelserna om tillstånd – som, till följd av vad Lagrådet har sagt i det föregående, bör bilda 2–5 §§ – utformas på följande sätt:

2 § Sprutbytesverksamhet får bedrivas endast av landsting inom ramen för dess hälso- och sjukvård och sedan Socialstyrelsen har meddelat tillstånd till verksamheten.

Tillstånd får meddelas endast om den eller de kommuner där verksamheten skall bedrivas har biträtt ansökan.

3 § Innan en ansökan om tillstånd ges in, skall samråd ske mellan landstinget och samtliga kommuner inom landstinget.

I ansökan skall landstinget redovisa hur behovet av avgiftning och vård av missbrukare kommer att tillgodoses.

4 § Socialstyrelsen får meddela tillstånd till sprutbytesverksamhet för högst två år åt gången. Har en ny ansökan getts in till Socialstyrelsen innan tiden för gällande tillstånd har löpt ut, får verksamheten fortsätta i avvaktan på Socialstyrelsens beslut.

5 § Ett tillstånd får återkallas av Socialstyrelsen, om det förekommer missförhållanden i verksamheten.

7 §

I paragrafen föreskrivs att beslut enligt den föreslagna lagen inte får överklagas. I författningskommentaren påpekas att bestämmelsen tar sikte på såväl Socialstyrelsens beslut om tillstånd och återkallelse av tillstånd som beslut inom sprutbytesverksamheten att inte lämna ut en spruta eller en kanyl till en enskild.

Lagrådet har förståelse för att beslut inom ramen för själva sprutbytesverksamheten inte skall kunna överklagas. Däremot ifrågasätter Lagrådet om ett överklagandeförbud bör gälla i fråga om Socialstyrelsens beslut i tillståndsfrågor. Det kan anmärkas att något skäl för lagrådsremissens ståndpunkt inte har redovisats i lagrådsremissen.